

სამეფარმეო სამართლის განვითარების საჯარო და კერძოსამართლმცოდნეო ასპექტები საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ

შესავალი

დამოუკიდებელი სამართლებრივი მეცნიერების განვითარება და მდიდარი ტრადიციების ჩამოყალიბება მეტწილად ამა თუ იმ ქვეყნის სახელმწიფო-ბრივი დამოუკიდებლობის ისტორიითაა განპირობებული. ვინაიდან საქართველოს დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრივი ცხოვრების ძალიან მწირი გამოცდილება აქვს, გასაკვირი არ არის, რომ ქვეყნის განვითარება განსაზღვრული იყო იმ ქვეყნების განვითარების დონით, რომლის გავლენის ქვეშაც თავად იმყოფებოდა. საქართველო მეზობელი სახელმწიფოების სამართლის გავლენას განიცდიდა.¹ შესაბამისად, ქართული სამეფარმეო სამართალი სხვადასხვა ეტაპზე იმ ისტორიული რეალობის ადეკვატურ შედეგს წარმოადგენდა, რომელშიც ჩვენი ქვეყანა იმყოფებოდა.

1991 წლის 9 აპრილის დამოუკიდებლობის აქტის მიღების შემდეგ სახელმწიფომ სხვადასხვა სფეროს მოწესრიგება დამოუკიდებელი სამართლებრივი აქტების მიღებით დაიწყო. ქვეყანამ მე-20 საუკუნის უდიდესი ნაწილი საბჭოთა კავშირისა და რუსეთის სამეფოს შემადგენლობაში გაატარა, რის გამოც ახალი საკანონმდებლო აქტების შედგენის საკმარისი საფუძველი არ გააჩნდა. ამ მხრივ, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, სამეფარმეო და სააქციო სამართალი, რადგანაც სააქციო (საკორპორაციო) სამართლის განვითარება დამოუკიდებელი, თავისუფალი კაპიტალისტური ეკონომიკური ურთიერთობის მქონე სახელმწიფოსთვის არის დამახასიათებელი.² საბჭოთა კავშირი კი მკვეთრად სოციალისტური ყაიდის კავშირი იყო, სადაც კერძო, დამოუკიდებელი თანასწორი ეკონომიკური ურთიერთობი არ არსებობდა. ამიტომაც მის წევრ სახელმწიფოებს, მათ შორის, საქართველოსაც, დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდგომ გამოცდილება არ

¹ ზოიძე ბ., ვეროპული კერძო სამართლის რეცეფცია საქართველოში, თბილისი, 2005, 81.

² ბურდული ი., სააქციო სამართლის საფუძვლები, ტომი I, თბილისი 2010, 72.

ჰქონდა. სამეწარმეო სამართალი აუცილებლად თავისუფალი საზოგადოების სამართალია, მისი წანამდგარი კი პიროვნების თავისუფლებაა.³ შესაბამისად, ახლადშექმნილი სახელმწიფოს საკანონმდებლო ორგანოებს სამეწარმეო, სააქციო და საკორპორაციო ურთიერთობების მომწესრიგებელი სამართლებრივი ბაზის ახლიდან შექმნა მოუწიათ.

სტატიის მიზანს საქართველოს მიერ დამოუკიდებლობის აღდგენის (1991 წ.) შემდეგ ხელისუფლების მიერ მიღებული სხვადასხვა საკანონმდებლო თუ კანონქვემდებარე აქტის სამეწარმეო ურთიერთობების მოწესრიგების ჭრილში შესწავლა წარმოადგენს. საინტერესოა იმის განხილვა, თუ რა გზა განვლო ჩვენმა ქვეყანამ დღევანდელ დღემდე. განსაკუთრებული აქცენტი საჯარო და კერძოსამართლებრივ ასპექტებზე გაკეთდება. განხორციელდება თავდაპირველი სამეწარმეო საქმიანობის მომწესრიგებელი სამართლებრივი აქტების კვლევა, რამდენად იყო ეს აქტი წმინდა კერძოსამართლებრივი ხასიათის და რამდენად შეიცავდა საჯაროსამართლებრივ ნაშნებს; ასევე, რამდენად დიდი იყო სახელმწიფო ორგანოების როლი და ჩართულობა სამეწარმეო სუბიექტების საქმიანობაში მის სხვადასხვა ეტაპზე. ნაშრომი მეწარმე სუბიექტების საქმიანობის ყველაზე მნიშვნელოვან სფეროებში სახელმწიფოს როლს განიხილავს. რა თქმა უნდა, სამეწარმეო და საკორპორაციო ურთიერთობები ძალიან ფართოა და სრულად მას ამ ნაშრომით ვერ ამოვწურავთ, ამიტომ მხოლოდ რამდენიმე მნიშვნელოვანი საკითხით შემოვიფარგლებით, რომლებიც მეწარმე სუბიექტთა საქმიანობაზე დიდ ზეგავლენას ახდენდა.

1. სამეწარმეო სუბიექტები, დაფუძნება და საქმიანობის დასაწყისი

სამეწარმეო საქმიანობის მოწესრიგების მიზნით, საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესმა საბჭომ 1991 წლის 25 ივლისს „სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების შესახებ“ კანონი მიიღო, რომელიც მეწარმეობის ეკონომიკურ, სოციალურ, ორგანიზაციულ და სამართლებრივ საფუძვლებს განსაზღვრავდა. გარდა ამისა, დასახელებული კანონის საფუძველზე საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობამ რამდენიმე შემესები დადგენილება გამოსცა, რომლებიც სამეწარმეო საქმიანობაზე დამატებით მოწესრიგებას

³ ბურდული ი., სამეწარმეო (სავაჭრო) სამართლის განვითარება საქართველოსა და გერმანიაში (შედარებითი სამართლებრივი კვლევა), თბილისი, 2007, 91.

ადგენდა. ეს დადგენილებებია: „ადგილობრივი საწარმოს დებულების დამტკიცების შესახებ“, „შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების შესახებ დებულების დამტკიცების თაობაზე“, „ინდივიდუალური მეწარმეობისა და ინდივიდუალური საწარმოს შესახებ დებულების დამტკიცების თაობაზე“. აღსანიშნავია, რომ „სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების შესახებ“ კანონი ურთიერთობათა გაცვლებით ფართო სპექტრს აწესრიგებდა, ვიდრე მხოლოდ მეწარმე სუბიექტთა დაფუძნება, რეგისტრაცია, მათი ფორმები, შიდაორგანიზაციული სტრუქტურა და გადაწყვეტილებების მიღების წესი გახლავთ. იგი საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით, შრომის კოდექსით, გარემოს დაცვითი, საგადასახადო, სალიცენზიო და ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობით, ასევე, სხვა სპეციფიკური კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებით დადგენილ ურთიერთობების მომწესრიგებელ ნორმებს მოიცავდა. მიუხედავად იმისა, რომ კანონს უამრავი ხარვეზი ჰქონდა, ეს იყო პირველი ნორმატიული აქტი, რომელმაც სამეწარმეო საქმიანობაში ჩაბმული ყველა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა გააერთიანა, შეუქმნა მას ზოგადი ნაწილი, რომელიც, ფაქტობრივად, ყველა სამეწარმეო სუბიექტისთვის საერთოა.⁴

აღსანიშნავია, რომ ეს კანონი არ იყო რომელიმე სამართლებრივი სისტემის ან კონკრეტული ქვეენის კანონმდებლობის პირდაპირი რეცეფციის შედეგი. 90-იანი წლების შუაში განხორციელებული საკანონმდებლო სიახლეები, ასევე, შემდგომი ცვლილებები გერმანული და ამერიკული სამართლის გავლენით იყო განპირობებული.

1.1. ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმები

მეწარმე სუბიექტთა საქმიანობის მიმართ სახელმწიფოს მიდგომა მათი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის ჩამონათვალიდანვე იწყება. 1991 წლის 25 ივლისის კანონი საკმაოდ ბევრ ფორმას ადგენდა, რომელთაგან რამდენიმე ურთიერთმომცველი გახლდათ. ამავე დროს, კანონმდებელმა მეწარმე სუბიექტთა მკაცრი სიის დადგენა უარყო და მე-11 მუხლით დაადგინა, რომ: „საქართველოს რესპუბლიკაში შეიძლება მოქმედებდეს აგრეთვე

⁴ ჭანტურია ლ., კანონი მეწარმეთა შესახებ და საკორპორაციო სამართლის წარმოშობა საქართველოში, ს. ჯორბენაძისადმი მიძღვნილ საიუბილეო კრებულში, რ. კნიპერისა და ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 1996, 36.

სხვა ისეთი საწარმოები, მათ შორის ერთობლივი, რომელთა შექმნა არ ეწინააღმდეგება საქართველოს რესპუბლიკის კანონმდებლობას“⁵. სამეწარმეო საქმიანობისთვის კანონით ათი სხვადასხვა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა იყო დადგენილი: ინდივიდუალური საწარმო; სრული სამეურნეო ამხანაგობა; შერეული (კომანდიტური) სამეურნეო ამხანაგობა; შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება; ერთი პირის საწარმო; დამატებითი პასუხისმგებლობის საზოგადოება; სააქციო საზოგადოება; სახელმწიფო საწარმო; ადგილობრივი მუნიციპალური საწარმო; საზოგადოებრივი ორგანიზაციის საწარმო.⁶

სამეწარმეო საქმიანობის წარმოებისთვის იურიდიული პირის სტატუსი აუცილებელი არ იყო. სახელმწიფო კონკრეტულ მეწარმე სუბიექტებს იურიდიული პირის ფორმით დარეგისტრირებას არ ავალბდა. ჩამოთვლილი ფორმებიდან იურიდიულ პირს მხოლოდ შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება, სააქციო საზოგადოება, ერთი პირის საწარმო, დამატებითი პასუხისმგებლობის საზოგადოება, სახელმწიფო საწარმო, ადგილობრივი საწარმო და საზოგადოებრივი ორგანიზაციის საწარმო განეკუთვნებოდა. ყველა მათგანი კაპიტალური ტიპის საწარმოა. კანონმდებელი პერსონალური ტიპის საზოგადოებებს იურიდიულ პირად არ განიხილავდა, რაც, ვფიქრობ, სწორი მიდგომა იყო. ინდივიდუალური საწარმო ისევე, როგორც მოქმედ კანონმდებლობაში, იურიდიულ პირად არც მაშინ მიიჩნეოდა. სრული სამეურნეო ამხანაგობა შინაარსობრივად დღევანდელ სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოებას უტოლდება, იმ განსხვავებით, რომ ეს უკანასკნელი იურიდიულ პირად მიიჩნევა, თუმცა ორივე შემთხვევაში კრედიტორთა წინაშე საკუთარი ქონებით პარტნიორთა ინდივიდუალური პასუხისმგებლობაა.⁷ იგივე შეიძლება ითქვას შერეული (კომანდიტური) სამეურნეო ამხანაგობის შესახებ. ეს ფორმა დღევანდელი კომანდიტური საზოგადოების ანალოგია, იგი საზოგადოების პარტნიორების პერსონალურად პასუხისმგებელ (კომპლემენტარ) და კომანდიტ პარტნი-

⁵ „სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების შესახებ“ საქართველოს რესპუბლიკის კანონის მე-11 მუხლი, 25.07.1991 (ძალადაკარგულია, 28.10.1994).

⁶ იქვე, მე-11 მუხლი.

⁷ იქვე, მე-13 მუხლი.

ორებად დაყოფას ითვალისწინებდა, თუმცა იურიდიული პირის სტატუსს არ ფლობდა.⁸

ალსანიშნავია, რომ ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების ჩამონათვალი ხელოვნურად იყო გაზრდილი და ფუნქციურ-ტიპოლოგიურად მსგავსი წარმონაქმნები განცალკევებულ ტიპებად განიხილებოდნენ. მაგალითად, ერთი პირის საწარმო და შეზღუდული პასუხისმგებლობის საწარმო, არსობრივად ერთი და იგივეა. მათ შორის სხვაობა მხოლოდ ის იყო, რომ შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებას ერთზე მეტი, ხოლო ერთი პირის საწარმოს მხოლოდ ერთი მეწილე ჰყავდა. ასევე, სახელმწიფო საწარმო და ადგილობრივი (მუნიციპალური) საწარმო ცალკე ტიპებად იყო გამოყოფილი, შინაარსობრივად კი ორივე შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება გახლდათ⁹. იგივე შეიძლება ითქვას საზოგადოებრივი ორგანიზაციის საწარმოზე. საზოგადოებრივი ორგანიზაცია საკუთარი ქონებით ქმნის საწარმოს. მისი პასუხისმგებლობა შემოიფარგლება თავისი ქონებით. კანონით დადგენილი საზოგადოებრივი ორგანიზაციის საწარმო შეგვიძლია განვიხილოთ, როგორც დღევანდელი არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირი (ა(ა)იპ), რომელიც იდეალური, არაკომერციული მიზნებისთვის არის შექმნილი, მაგრამ შეიძლება სამეწარმეო საქმიანობას ახორციელებდეს ან საწარმოს ფლობდეს.¹⁰ თუმცა კანონი საზოგადოებრივი ორგანიზაციის მიერ სამეწარმეო საქმიანობის განხორციელების ფარგლებს არ განსაზღვრავს. ასევე, არ არის დაკონკრეტებული, ეს ფორმები მეწარმე სუბიექტებად მიიჩნევიან თუ – არა. ეს საკითხი, ალბათ, უფრო სამოქალაქო კოდექსის მოწესრიგების საგანია. თუმცა, როგორც აღვნიშნეთ, „სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების შესახებ“ კანონი ძალიან ფართო არეალის მომცველი იყო და სამეწარმეო საქმიანობასთან კავშირში არმყოფ ურთიერთობებსაც აწესრიგებდა.

დამატებითი პასუხისმგებლობის საზოგადოება საინტერესო წარმონაქმნია. კანონი მას იურიდიული პირის სტატუსს ანიჭებს. ამავე დროს, პარტ-

⁸ იქვე, მე-14 მუხლი.

⁹ „ადგილობრივი საწარმოს დებულების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის დადგენილება №183, მუხლი 1, 08.03.1993 (ძალადაკარგულია, 28.10.1994).

¹⁰ „სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების შესახებ“ საქართველოს რესპუბლიკის კანონის 21-ე მუხლი, 25.07.1991 (ძალადაკარგულია, 28.10.1994).

ნიორთა პერსონალური პასუხისმგებლობა დასაშვებია, თუკი მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად საზოგადოების ქონება საკმარისი არაა. ეს მოდელი დღევანდელი სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოებას და მაშინდელ სრულ სამეურნეო ამხანაგობას ძალიან ჰგავს. თუმცა აქ განსხვავება ისაა, რომ თუკი სპს-სა და სამეურნეო ამხანაგობის შემთხვევაში კრედიტორს შეუძლია თავად აირჩიოს, თუ ვისგან მოითხოვს პირველად დაკმაყოფილებას – საზოგადოებისგან თუ პარტნიორისგან, ამ შემთხვევაში, კანონით დადგენილია, რომ კრედიტორმა პირველად მოთხოვნა საზოგადოების ქონებიდან უნდა დააკმაყოფილოს, ხოლო მას შემდეგ, რაც საზოგადოების ქონება არ იქნება საკმარისი – პარტნიორების პირადი ქონებიდან.¹¹ ეს წარმონაქმნი სამეურნეო ამხანაგობისა და შპს-ს ერთგვარი ჰიბრიდია.

აღსანიშნავია, რომ კანონი სამეწარმეო საქმიანობის უფლებას მხოლოდ საქართველოს რესპუბლიკის მოქალაქეს ანიჭებდა, ხოლო სხვა ქვეყნის მოქალაქეს ანდა იურიდიულ პირს მეწარმეობის დასაწყებად სახელმწიფოს ნებართვა სჭირდებოდა.¹² ამ ნორმით კანონმდებელი თავისუფალ მეწარმეობას უსაფუძვლოდ ზღუდავდა და მეწარმეთა საქმიანობაში იმპერატიულად ერეოდა.

1994 წლის 28 ოქტომბერს, საქართველოს პარლამენტმა „მეწარმეთა შესახებ“ ახალი კანონი მიიღო. იგი სამეწარმეო საქმიანობის მიმართ ახლებურ მიდგომას წარმოაჩენდა და მასში გერმანული სული მძლავრობდა.¹³ გარდა ამისა, ახალი კანონი მეწარმე სუბიექტების საქმიანობაზე იყო მთლიანად ორიენტირებული და სამეწარმეო საქმიანობასთან თანმკვეთი კანონმდებლობის მოწესრიგებას არ მოიცავდა. როგორც აღვნიშნეთ, პირველი კანონი, გარკვეულწილად, ჰიბრიდული ხასიათის იყო და ბევრ სხვა სფეროს მოიცავდა. იგი ძალზე ზოგად მოწესრიგებას ადგენდა და საწესდებო ავტონომიისთვის საკმაოდ დიდ სივრცეს ტოვებდა. ჩემი აზრით, 1991 წლის კანონით დადგენილი საწესდებო ავტონომიის შედარებით ფართო ადგილი არა კანონმდებლის შეგნებული ნაბიჯი, არამედ უფრო კანონის არასრულყოფილების შედეგი იყო. პირველი კანონი დროებითი მოქმედებისთვის იყო გათვლილი, ხოლო ახალი კანონი ბევრ სიახლეს

¹¹ იქვე, მე-17 მუხლი.

¹² იქვე, მე-24 მუხლი.

¹³ ბურდული ი., სააქციო სამართლის საფუძვლები, ტომი I, თბილისი, 2010, 94.

გვთავაზობდა, იგი უფრო დახვეწილი, კონკრეტული იყო და უპირატესად, გერმანული სავაჭრო სამართლის საფუძვლებს ეყრდნობოდა.¹⁴ ამ კანონით სახელმწიფომ კერძოსამართლებრივი დუალიზმი უარყო და მტკიცე საკანონმდებლო ბაზით მეწარმეობის განვითარებას ჩაუყარა საფუძველი.

ამ პერიოდიდან 2008 წლის ფუნდამენტურ ცვლილებებამდე კანონმდებლობა გერმანული მოდელისკენ იხრებოდა და მეწარმე სუბიექტთა საქმიანობას მისთვის დამახასიათებელი იმპერატიული ნორმებით აწესრიგებდა. შესაბამისად, ლოგიკურია ის, რომ ახალმა კანონმა მეწარმე სუბიექტთა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების მიმართ ღია რეჟიმი გააუქმა და *numerus clausus*-ის პრინციპი დაადგინა.¹⁵ ლეგალური სამეწარმეო საქმიანობის ფორმები კანონმდებლობით მკაცრად განისაზღვრა და ყოველგვარი ავტონომია შეიზღუდა. ჩამონათვალი სწორედ იმ ფორმებს მოიცავს, რომლებიც კანონის მოქმედ რედაქციაში დღემდეა შენარჩუნებული. ახალმა კანონმა თითოეული ფორმის ამომწურავი განმარტება მოგვცა და ყველა მნიშვნელოვანი საკითხი დეტალურად მოაწესრიგა. პერსონალურ საზოგადოებებს იურიდიული პირის სტატუსი მიენიჭა. მეწარმე სუბიექტთა მკაცრი სიის დადგენით სახელმწიფომ სამეწარმეო საქმიანობა ხისტ ჩარჩოებში მოაქცია. კანონით ბევრი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის საერთო ნიშნების მიხედვით ოპტიმიზაცია განხორციელდა. მაგალითად, კაპიტალური ტიპის საზოგადოებებიდან მხოლოდ შპს და სს დარჩა, რაც საკუთარ თავში ნებისმიერ სხვა, კაპიტალურ საწყისებზე შექმნილ სუბიექტს აერთიანებს (მაგალითად, სახელმწიფო ან მუნიციპალური საწარმო, რომელიც იგივე შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებაა, უბრალოდ, დამფუძნებელი საჯარო ორგანოებია). ამით სახელმწიფომ სამეწარმეო სუბიექტების ფორმაზე მონოპოლია დააწესა და თამაშის წესები მკვეთრად განსაზღვრა.

¹⁴ ზოიძე ბ., ევროპული კერძო სამართლის რეცეფცია საქართველოში, თბილისი, 2005, 185.

¹⁵ „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის 1-ლი პუნქტი, 28.10.1994.

1.2. სავალდებულო საწესდებო კაპიტალი, როგორც საჯაროსამართლებრივი ელემენტი

სავალდებულო საწესდებო კაპიტალი საზოგადოების კრედიტორთა ინტერესების დაცვის ერთ-ერთ ყველაზე მყარ საკანონმდებლო გარანტიად მიჩნეული. კრედიტორთა ინტერესების დაცვა, თავის მხრივ, არის ის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მიზანი, რომლის მისაღწევადც კანონმდებელი იმპერატიულ ნორმებს აწესებს. სავალდებულო საწესდებო კაპიტალის არსებობით კერძო პირთა შორის ურთიერთობებში, ერთ-ერთი მხარის ინტერესების დაცვის საკითხში, სახელმწიფოს როლი განისაზღვრება. „სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების შესახებ“ 1991 წლის კანონი კაპიტალური ტიპის ორგანიზაციებისთვის სავალდებულო საწესდებო კაპიტალს ითვალისწინებდა.¹⁶ გამონაკლისი მხოლოდ იმ კაპიტალურ საზოგადოებებზე ვრცელდებოდა, რომლის დამფუძნებელი ცენტრალური ან ადგილობრივი სახელმწიფო ორგანო გახლდათ (სახელმწიფო და მუნიციპალური საწარმო).¹⁷ კანონი სავალდებულო საწესდებო კაპიტალის არსებობას ადგენდა, თუმცა თითოეული საზოგადოების ტიპისთვის იგი კონკრეტულ ოდენობას არ აწესებდა. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ეს კანონი დეტალური მოწესრიგებისთვის არ იყო განკუთვნილი და მხოლოდ ზოგად მოწესრიგებას ადგენდა. ცალკეული შემესები კანონქვემდებარე აქტებით კი კანონის ხარვეზების გასწორება ხდებოდა. მაგალითად, საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის დადგენილება კანონის დანაწესს აკონკრეტებდა და შპს-ს სავალდებულო საწესდებო კაპიტალად 500 000 მანეთს აწესებდა.¹⁸ რაც შეეხება სხვა ორგანიზაციულ-სამართლებრივ ფორმებს, მათ მიმართ ეს საკითხი განსაზღვრული არ იყო.

სახელმწიფო საწესდებო კაპიტალთან მიმართებით მკაცრ კონტროლს აწესებდა. სავალდებულო საწესდებო კაპიტალის განაწილება იმპერატიულად იკრძალებოდა. საწესდებო კაპიტალის გაზრდა დამატებითი შენატა-

¹⁶ „სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების შესახებ“ საქართველოს რესპუბლიკის კანონის მე-12 და მე-18 მუხლები, 25.07.1991 (ძალადაკარგულია, 28.10.1994).

¹⁷ იქვე, მე-17 და მე-18 მუხლები.

¹⁸ „შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების შესახებ“ დებულების დამტკიცების თაობაზე საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის დადგენილების მე-7 მუხლი, №336, 27.04.1993 (ძალადაკარგულია, 28.10.1994).

ნების შეტანის ან ახალი პარტნიორის შემოსვლის გზით დაიშვებოდა, რაც აუცილებლად სახელმწიფო რეესტრში უნდა დარეგისტრირებულიყო¹⁹. შეიძლებოდა შპს-ს კაპიტალის ოდენობის შემცირება, ოღონდ არა დადგენილებით გათვალისწინებული ზღვრის ქვევით, ისიც მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი კრედიტორთა საწინააღმდეგო მოსაზრება არ არსებობდა²⁰. ეს უკანასკნელი დათქმა კი საკმაოდ ბუნდოვანია და დაკონკრეტებული არ არის, მისი აღსრულება როგორ უნდა მომხდარიყო.

შპს-ს შესახებ მინისტრთა კაბინეტის დადგენილება საზოგადოების კრედიტორთა ინტერესების უზრუნველსაყოფად დამატებით ბერკეტებს აწესებს. საზოგადოებას სარეზერვო ფონდის შექმნა ევალებოდა.²¹ საზოგადოება ვალდებული იყო, შეექმნა ფონდი საწესდებო კაპიტალის არანაკლებ 15%-ის ოდენობით, რომელიც წლის განმავლობაში საზოგადოების მიერ სარეზერვო ფონდში მიღებული მოგების არანაკლებ 5%-ის გადარიცხვით შედგებოდა. რაც შეეხება სხვა სამეწარმეო სუბიექტებს, კანონი და კანონქვემდებარე აქტები მათ შესახებ არაფერს ადგენდა.

სავალდებულო საწესდებო კაპიტალის პრინციპი „მეწარმეთა შესახებ“ კანონმაც შეინარჩუნა. გასაკვირი არ არის, რომ ახალმა კანონმა ეს საკითხი მკაცრად მოაწესრიგა და კაპიტალური საზოგადოებების მინიმალური სავალდებულო საწესდებო კაპიტალი განსაზღვრა. სააქციო საზოგადოების შემთხვევაში ეს იყო 10 000 აშშ დოლარი, რომელიც მოგვიანებით 15 000 ლარით შეიცვალა.²² შპს-სთვის თავიდან 1000 აშშ დოლარი, ხოლო მოგვიანებით 2000 ლარი დადგინდა.²³ სავალდებულო საწესდებო კაპიტალის არსებობა საწარმოთა რეგისტრაციის პროცესზეც ახდენდა გავლენას. რეგისტრაციის პროცესში კანონი შპს-სა და სს-ს განცხადებაში საწესდებო კაპიტალის ოდენობის მითითებასა და მისი შესრულების დასტურის წარდგენას ავალდებულებდა.²⁴ არასაკმარისი სამართლებრივი მოწესრიგებისა და არასწორი საწარმოო პრაქტიკის გამო, სავალდებულო საწესდებო კაპიტალმა ვერ გაამართლა, შესაბამისად, ვერ იმოქმედა ისე, როგორც ეს

¹⁹ იქვე, მე-9 მუხლი.

²⁰ იქვე, მე-9 მუხლი.

²¹ იქვე, მე-12 მუხლი.

²² „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის 51-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი, 28.10.1994.

²³ იქვე, 45-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი.

²⁴ იქვე, მუხლი 5.4.3.

გერმანიაში ხდებოდა.²⁵ სწორედ აქედან გამომდინარე, ნელ-ნელა სავალდებულო საწესდებო კაპიტალის ინსტიტუტის გაუქმება დაიწყო. 2007 წლის საკანონმდებლო ცვლილებებით შპს-ს საწესდებო კაპიტალი 200 ლარამდე შემცირდა. 2008 წლის 14 მარტის ცვლილებებით იგი ყველა კაპიტალური ტიპის საზოგადოებაში გაუქმდა. ამ ცვლილებებით ქართულმა კანონმდებლობამ გერმანული მოდელი უარყო და ამერიკანიზაციის გზას დაადგა. შესაბამისად, საზოგადოების რეგისტრაციის ეტაპზე, საწესდებო კაპიტალი მნიშვნელოვანი აღარ იყო. ის სუბიექტის რეგისტრაციის წინაპირობას აღარ წარმოადგენდა. საწესდებო კაპიტალის გაუქმების გარდა, სახელმწიფომ საზოგადოების ქონების შენარჩუნების მავალდებულებელი ნორმები გააუქმა, რითაც საზოგადოების პარტნიორთათვის და საწესდებო ავტონომიისთვის კიდევ უფრო მეტი თავისუფალი სივრცე დატოვა.²⁶

1.3. წინარე საზოგადოება და სამეწარმეო სუბიექტის რეგისტრაცია

თავისთავად, მეწარმე სუბიექტის რეგისტრაცია თითქმის ყველა ქვეყანაში საჯარო ორგანოების მიერ ხდება და ამ პროცესში მათი ჩართულობა გასაკვირი არ არის. საინტერესოა, სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდგომ სხვადასხვა პერიოდში რამდენად გამარტივებული იყო ეს პროცესი. საჯარო ორგანოების ჩართულობის დონე პროცესის სიმართივეს ან სირთულეს დიდად განსაზღვრავს. ამ თავში შევეცდებით გავარკვიოთ, რამდენად დიდი იყო საჯარო ორგანოების როლი ამ პროცესში და რა პროცესს გადიოდა სამეწარმეო სუბიექტი დაფუძნებიდან მის რეგისტრაციამდე.

კანონი რეგისტრაციის პროცესში სახელმწიფო ორგანოსთვის წარსადგენი სავალდებულო დოკუმენტების სიას განსაზღვრავდა, ეს იყო: საზოგადოების წესდება და სადამფუძნებლო ხელშეკრულება.²⁷ აგრეთვე, სტანდარტულად იყო ჩამოთვლილი ის სავალდებულო საკითხები, რასაც საზოგადოების წესდება შეიცავდა. ამ მხრივ, თანამედროვე და პირველად მოწესრიგებას შორის დიდი სხვაობა არ შეიმჩნევა. საჯარო ორგანო სამე-

²⁵ ბურდული ი., სააქციო სამართლის საფუძვლები, ტომი I, თბილისი, 2010, 95.

²⁶ იქვე, 96.

²⁷ „სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების შესახებ“ საქართველოს რესპუბლიკის კანონის 37-ე მუხლი, 25.07.1991 (ძალადაკარგულია, 28.10.1994).

წარმო სუბიექტისგან იმ ინფორმაციას ითხოვს, რაც მესამე პირთა ინტერესების დასაცავად აუცილებელია. ასევე, ეს მონაცემები წესდებაში უნდა აისახოს, კერძოდ: საზოგადოების ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა, სახელწოდება, იურიდიული სტატუსი, საქმიანობის მიზანი და საგანი, მონაწილეთა შემადგენლობა, წილთა განაწილება, საწესდებო კაპიტალის ოდენობა, მართვის ორგანოები, გადაწყვეტილების მიღების წესი, საზოგადოების საქმიანობის შეწყვეტის საფუძვლები.²⁸ ჩამოთვლილთაგან საზოგადოების საქმიანობის მიზანსა და საგანს გამოვყოფ. ამ საკითხის სავალდებულო წესით წესდებაში გათვალისწინება კანონის მხრიდან ზედმეტ სიმკაცრეს წარმოადგენს. საზოგადოების საქმიანობის კონკრეტული სფერო სახელმწიფოსთვის ნაკლებად მნიშვნელოვანი უნდა იყოს. ეს მხარეთა შორის შეთანხმებითაც, ზედმეტი სირთულის გარეშე, თავისთავად მოწესრიგდებოდა. მით უმეტეს, რომ საზოგადოების მიერ საქმიანობის სფეროს შეცვლა წესდებაში და შესაბამისად, სარეგისტრაციო მონაცემებში ცვლილების ასახვას იწვევს. ეს კი ხელოვნურად ართულებს პროცესებს.

შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების არასრულწლოვანი პირის მეწილედ ყოფნა იკრძალებოდა.²⁹ რთულია დასადგენია, თუ რა მიზანს ემსახურებოდა არასრულწლოვანი პირის მიერ კანონიერი წარმომადგენლობის მეშვეობით წილის მოპოვების ან თავად საზოგადოების დაფუძნების აკრძალვა. თანაც, აქ წილის მფლობელობაზე საუბარი და არა მართვაში მონაწილეობაზე. სახელმწიფო არასრულწლოვან პირს საკუთრების უფლებას დაუსაბუთებლად უზღუდავდა. გარდა ამისა, კანონი და კანონქვემდებარე აქტები, სპეციფიკურ შემთხვევებში, საჯარო ორგანოების ჩარევას ითვალისწინებდა. მაგალითად, თუკი საზოგადოებას საქმიანობისთვის მიწის ნაკვეთი ან სხვა ბუნებრივი რესურსი სჭირდებოდა, რეგისტრაციის განსხვავებული პირობები იყო დადგენილი. ასეთ შემთხვევაში, კანონი სახელმწიფო ორგანოებისგან დამატებით თანხმობას ითვალისწინებდა.³⁰ ასევე, სახელმწიფო ორგანოს თანხმობა იყო საჭირო იმ შემთხვევაში, თუ-

²⁸ „შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების შესახებ“ დებულების დამტკიცების თაობაზე საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის დადგენილების მე-3 მუხლი, №336, 27.04.1993 (ძალადაკარგულია, 28.10.1994).

²⁹ იქვე, მე-5 მუხლი.

³⁰ „სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების შესახებ“ საქართველოს რესპუბლიკის კანონის 39-ე მუხლი, 25.07.1991 (ძალადაკარგულია, 28.10.1994).

კი საწარმოს ერთ-ერთი დამფუძნებელი უცხო ქვეყნის მოქალაქე ან უცხო ქვეყნის იურიდიული პირი გახლდათ. საწარმოს სარეგისტრაციო მონაცემებში ნებისმიერი ცვლილება ხელახალ სავალდებულო რეგისტრაციას ექვემდებარებოდა.³¹ პირვანდელი მოწესრიგება საკმაოდ მკაცრი იყო და სახელმწიფო ორგანოების აქტიურ ჩართულობას აწესებდა.

1994 წლის კანონის მიღებით რეგისტრაციის პროცესი შეიცვალა ისევე, როგორც საზოგადოებების საქმიანობის ბევრი სხვა დეტალი. კანონში თითოეული სუბიექტის რეგისტრაციისას წარსადგენი დოკუმენტების ჩამონათვალი დეტალურად აისახა. რეგისტრაციისთვის დამფუძნებლებს სარეგისტრაციო განაცხადის წარდგენა დაეკისრათ, რომელიც საწარმოსა და მისი დამფუძნებლების შესახებ დეტალურ ინფორმაციას მოიცავდა, ასევე, წესდებას, მმართველი ორგანოებისა და თანამდებობის პირების არჩევის ან დანიშვნის ოქმებს, არაფულადი შენატანის შეტანისას მისი შეფასების დოკუმენტს.³² წესდება, თავის მხრივ, შემდეგ ინფორმაციას შეიცავდა: საზოგადოებაში პარტნიორთა წილობრივი მონაწილეობა, მმართველი თანამდებობის პირების მონაცემები, ორგანიზაციული ფორმა, სტატუსი, საქმიანობის საგანი, მონაცემები სამეურნეო წლის დასაწყისისა და დასასრულის შესახებ, ყოველი პარტნიორის შესახებ ინფორმაცია.³³ ამ საკითხთან მიმართებით, ახალი კანონი არანაკლებ მკაცრი იყო, ვიდრე წინა და სავალდებულო წესით ისეთი მონაცემების წარდგენას ითვალისწინებდა, რომელიც მესამე პირთა ინტერესების დასაცავად გადამწყვეტი მნიშვნელობის არ გახლდათ. ასე რომ, რეგისტრაციის ეტაპზე, ამ შემთხვევაშიც, საჯარო ორგანოების ჩართულობა საკმაოდ მაღალი იყო. 2008 წლის სიღრმისეული ლიბერალური ცვლილებები ამ ნაწილსაც შეეხო. კანონმა წარსადგენად სავალდებულოდ დატოვა ყველა ის ინფორმაცია, რაც მესამე პირთა ინტერესების დასაცავად აუცილებელია და სავალდებულო სიდიდან ორგანიზაციის საქმიანობის სფერო, სამეურნეო წლის დასაწყისისა და დასასრულის შესახებ მონაცემები ამოიღო. შემცირდა იმ ინფორმაციის ოდენობა, რაც საზოგადოების დასარეგისტრირებლად საჯარო რეესტრში აუცილებლად უნდა იქნას წარდგენილი.

³¹ იქვე, 37-ე მუხლი.

³² „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის მე-5 პუნქტი, 28.10.1994.

³³ იქვე, მუხლი 5.4.1.

რაც შეეხება წინარე საზოგადოების ეტაპს, „სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების შესახებ“ კანონი არარეგისტრირებული საწარმოს საქმიანობას პირდაპირ კრძალავდა და წინარე საზოგადოების ეტაპზე წარმოებული ქმედებების სამართლებრივ შედეგებს არ ითვალისწინებდა.³⁴ 1994 წლის კანონი წინარე საზოგადოებაზე სხვაგვარ დათქმას ითვალისწინებს, რაც დღემდე იმავე ფორმით არის შენარჩუნებული. საწარმო წარმოშობილად მხოლოდ რეგისტრაციის შემდეგ მიიჩნევა, მანამდე კი საწარმოს სახელით განხორციელებულ მოქმედებებზე დამფუძნებლები სოლიდარულად აგებენ პასუხს.³⁵

2. კორპორაციული მართვის მომწესრიგებელი ნორმები

2.1. საზოგადოების მმართველი ორგანოები და მათი ურთიერთმიმართება

არაერთხელ აღვნიშნეთ, რომ დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ მიღებული კორპორაციული ურთიერთობების მომწესრიგებელი საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე აქტები არ იყო სრულყოფილი. თავად კანონი ზოგად მოწესრიგებას აღგენდა და ურთიერთობების უფრო ფართო სპექტრს მოიცავდა, ვიდრე მხოლოდ კორპორაციული ურთიერთობები. შესაბამისად, რა თქმა უნდა, ამ ეტაპზე კორპორაციული მართვის გამართულ სისტემაზე საუბარი ნაადრევია. საზოგადოების მმართველობას კანონის ძალიან მცირე ნაწილი ეხება, კერძოდ, 33-34-ე მუხლები. აღნიშნული ნორმების თანახმად, საწარმოში მონაწილეთა მიერ ხელმძღვანელ პირთა არჩევა ერთობლივად, საწარმოს წესდების შესაბამისად ხორციელდება.³⁶ ეს მუხლები საზოგადოების ხელმძღვანელობის სხვა მნიშვნელოვან საკითხებთან დაკავშირებით საწესდებო ავტონომიას აღგენს. აღნიშნული მოწესრიგება ზოგადი იყო და სამართლებრივი ფორმის მიუხედავად, ყველა ტიპის საზოგადოებაზე ვრცელდებოდა. შპს-თან მიმართებით ცოტა სხვა

³⁴ „სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების შესახებ“ საქართველოს რესპუბლიკის კანონის 37-ე მუხლი, 25.07.1991 (ძალადაკარგულია, 28.10.1994).

³⁵ „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის, მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტი, 28.10.1994.

³⁶ „სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების შესახებ“ საქართველოს რესპუბლიკის კანონის 34-ე მუხლი, 25.07.1991 (ძალადაკარგულია, 28.10.1994).

ვითარება გახლდათ, რაც ცალკე აქტით წესრიგდებოდა. მინისტრთა კაბინეტის დადგენილება შპს-ს მართვისა და კონტროლის პირობებს უფრო დეტალურად აწესრიგებდა. დებულების შესაბამისად, მართვის უმაღლეს ორგანოდ მონაწილეთა კრება იყო დადგენილი.³⁷ სტრუქტურულ იერარქიაში უმაღლეს საფეხურზე პარტნიორთა კრება იდგა, ხოლო მას აღმასრულებელი ორგანო ექვემდებარებოდა. კრების გადაწყვეტილების მიხედვით, იგი შეიძლება კოლეგიური ან ერთპიროვნული ყოფილიყო და კრების წინაშე ანგარიშვალდებული გახლდათ. კრების კომპეტენციას საზოგადოებისთვის ფუნდამენტურად მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების მიღება განეკუთვნებოდა. აღმასრულებელი ორგანოს მთავარი ფუნქცია კრების გადაწყვეტილებათა შესრულება გახლდათ. აღსანიშნავია, რომ დებულება საწარმოს წესდებისთვის საკმაოდ მნიშვნელოვან დისკრეციას აწესებდა და საწესდებო ავტონომიისთვის დიდ სივრცეს ტოვებდა. ეს იმაშიც გამოიხატება, რომ სამეთვალყურეო საბჭოს სავალდებულო არსებობა არ იყო დადგენილი. დებულება სარევიზიო კომისიის არსებობას ადგენდა, რომელიც საზოგადოების ფინანსურ და სამეურნეო შემოწმებას განახორციელებდა.³⁸

კანონი და დადგენილება დირექტორთა ფილუციური მოვალეობების, კონკურენციის აკრძალვისა და კეთილსინდისიერების მოვალეობის საკითხებს ღიად ტოვებს. ჩემი აზრით, ეს მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო ხარვეზია და იმას არ ნიშნავს, რომ კანონმდებელმა დასახელებული საკითხები გადასაწყვეტად მხარეებს მიაწოდა.

1994 წლის კანონით საზოგადოებათა მმართველობის საკითხში ახალი ეტაპი იწყება. კორპორაციული მართვის სტრუქტურა გერმანული სამართლის ანალოგიურად დამკვიდრდა. კანონის მე-9 მუხლით საზოგადოების ყველა ფორმის მმართველი ორგანოების ძირითადი უფლება-მოვალეობები განისაზღვრა. სპს-ში ხელმძღვანელობის უფლება ყველა პარტნიორს მიენიჭა, კომანდიტურ საზოგადოებაში – ყველა კომპლემენტარს, ხოლო კაპიტალურ საზოგადოებებში – დირექტორებს. თუმცა კანონმა პარტნიორების მიერ წესდების გზით სხვაგვარი მოწესრიგების დადგენის შესაძლებ-

³⁷ „შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების შესახებ“ დებულების დამტკიცების თაობაზე საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის დადგენილების მე-19 მუხლი, №336, 27.04.1993 (მაღალაკარგულია, 28.10.1994).

³⁸ იქვე, 23-ე მუხლი.

ლობაც გაითვალისწინა.³⁹ ახალ კანონში საზოგადოების თანამდებობის პირთა კეთილსინდისიერების მოვალეობის შესახებ იმპერატიული ჩანაწერი გაჩნდა. ამ წესის მიზანი საზოგადოების ინტერესების დაცვა გახლდათ. თავის მხრივ, ხელმძღვანელ პირთა კეთილსინდისიერების მოვალეობა მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო დანაწესი იყო და ევროპული ქვეყნების გამოცდილებას სრულად ითვალისწინებდა.⁴⁰ კანონმა საზოგადოებაში კონკურენციის აკრძალვის წესები იმპერატიულად განსაზღვრა და ხელმძღვანელ პირებს სხვა საზოგადოებაში იმავე საქმიანობის წარმოება აუკრძალა.⁴¹

საინტერესოა ის, რომ კანონი სპს-ს პარტნიორად მხოლოდ ფიზიკურ პირს განიხილავდა. გარდა ამისა, იმ გადაწყვეტილების მიღება, რომელიც საზოგადოების ჩვეულებრივ საქმიანობას სცდებოდა, ყველა პარტნიორის თანხმობას საჭიროებდა.⁴² რაც შეეხება კომანდიტურ საზოგადოებას, ეს ფორმაც სოლიდარული პასუხისმგებლობის მსგავსად წესრიგდებოდა. კანონით კომანდიტის კონტროლის უფლება იმპერატიულად დადგინდა. ყველა სხვა დანარჩენი უფლება პარტნიორთა შორის შეთანხმებით წესრიგდებოდა.⁴³ პერსონალური ტიპის საზოგადოებებში მართვა პარტნიორთა მიერ ხორციელდებოდა. კანონით რაიმე სავალდებულო მმართველობითი ორგანოების არსებობა არ იყო დადგენილი. პერსონალური ხასიათის გამო, ასეთი ტიპის საზოგადოებებში კორპორაციული მენეჯმენტის და მმართველობითი სტრუქტურების არსებობა სავალდებულოდ არ იყო განსაზღვრული, რაც აბსოლუტურად ლოგიკურია.

რაც შეეხება კაპიტალურ საზოგადოებებს, მათი მომწესრიგებელი ნორმები კიდევ უფრო გამკაცრდა. რიგ შემთხვევებში, კანონი იმპერატიული ხასიათის ნორმებს ადგენდა და პარტნიორებს საწესდებო ავტონომია შეუზღუდა. შპს-ს უმაღლეს მმართველობით ორგანოდ პარტნიორთა კრება დადგინდა, რომელიც წელიწადში ერთხელ მაინც უნდა შემდგარიყო.⁴⁴ კრების კომპეტენცია კანონით განისაზღვრა, რომელიც სხვა რომელიმე

³⁹ „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის, მე-9 მუხლის 1-ლი და მე-3 პუნქტები, 28.10.1994.

⁴⁰ იქვე, მე-9 მუხლის მე-7 პუნქტი.

⁴¹ იქვე, მე-9 მუხლის მე-6 პუნქტი.

⁴² იქვე, 22-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი.

⁴³ იქვე, 36-ე მუხლი

⁴⁴ იქვე, 41-ე მუხლი.

ორგანოს მიერ შეცვლას ან გადაცემას არ ექვემდებარებოდა. კომპეტენციათა სია საზოგადოების საქმიანობისთვის ყველა ფუნდამენტურ გადაწყვეტილებებს მოიცავდა, მათ შორის, საწარმოს თანამდებობის პირების არჩევის ან დანიშვნის უფლებებს. კანონით კრების მოწვევისა და გადაწყვეტილების მიღების წესები მკაცრად დადგინდა. ღირებუთრი შპს-ს აღმასრულებელი და წარმომადგენლობითი თანამდებობის პირი გახლდათ, რომლის მიმართ კეთილსინდისიერებისა და გულისხმიერების მოვალეობა დადგინდა.⁴⁵ რაც შეეხება სამეთვალყურეო ორგანოებს, კანონით საწესდებო ავტონომია დაწესდა და სამეთვალყურეო საბჭოს ყოლის ან არ ყოლის არჩევის შესაძლებლობა პარტნიორებს მიეცათ. გამონაკლისი მხოლოდ იმ შპს-ზე მოქმედებდა, რომლებშიც სახელმწიფო 50%-ზე მეტი წილის მფლობელი იყო. მთლიანობაში, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ შპს-ს მოწესრიგება საკმაოდ მკაცრი გახლდათ და სახელმწიფო იმპერატიული ნორმების დაწესების გზით მეწარმეთა შორის ურთიერთობებში მნიშვნელოვნად ერეოდა. 2008 წლის 14 მარტის საკანონმდებლო ცვლილებების შემდეგ შპს-ს მომწესრიგებელი თავი მკვეთრად შემცირდა. საკითხების უმეტესობა საწესდებო ავტონომიის ფარგლებში მოწესრიგდა. ერთადერთი იმპერატიული ნორმა, რასაც დღევანდელი კანონი აწესებს, პასუხისმგებლობის შემცირების თაობაზე პარტნიორთა შეთანხმება გახლავთ, რომელიც მესამე პირებისთვის ბათილია.⁴⁶

1994 წელს მიღებული კანონის ერთ-ერთი ღირსება ის იყო, რომ სააქციო საზოგადოებათა დეტალური მოწესრიგება შემოიღანა. მან სააქციო საზოგადოების ლეგალური დეფინიცია განსაზღვრა.⁴⁷ რასაკვირველია, ახალი კანონი სს-ების მოწესრიგებისას უფრო მეტი იპერატიულობით და დოგმატიკით გამოირჩევა. ეს ლოგიკურია, თუკი გავითვალისწინებთ, რომ სააქციო საზოგადოება თავისი ბუნებით ყველაზე მნიშვნელოვანი კაპიტალური ტიპის სამეწარმეო სუბიექტი გახლავთ. სააქციო საზოგადოებებს მმართველობითი სტრუქტურა მკაცრად აქვთ ორგანიზებული. საზოგადოე-

⁴⁵ იქვე, 49-ე მუხლის მე-2 პუნქტი, მე-9 მუხლის მე-7 პუნქტი.

⁴⁶ „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტი, 25.05.2012.

⁴⁷ ბურდული ი., სააქციო სამართლის საფუძვლები, ტომი I, თბილისი 2010, 95.

ბის უმაღლესი მმართველობითი ორგანო აქციონერთა საერთო კრებაა.⁴⁸ მისი მოწვევისა და გადაწყვეტილების მიღების პროცედურები კანონით დეტალურადაა მოწესრიგებული. ხოლო ყველა ის საკითხი, რაც კრების პრეროგატივას სცდება, დირექტორებისა და სამეთვალყურეო საბჭოს კომპეტენციაშია მოქცეული. სს-ს დირექტორატი, როგორც აღმასრულებელი ორგანო და სამეთვალყურეო საბჭო, როგორც მაკონტროლებელი ორგანო, სავალდებულოდ უნდა ჰყავდეს. ამით კანონმდებელმა კორპორაციული მართვის ორსაფეხუროვანი სისტემა დაადგინა და ერთმანეთისგან საზოგადოების აღმასრულებელი და მაკონტროლებელი ორგანოები მკვეთრად გამოიჯნა. ეს მიდგომა გერმანული სისტემისგან იყო გადმოღებული. ფაქტობრივად, კანონის დეტალურმა მოწესრიგებამ საწესდებო ავტონომიისთვის ადგილი არ დატოვა, პარტნიორთა დისკრეცია მაქსიმალურად შეიზღუდა. საწესდებო კაპიტალის 20 პროცენტის მფლობელ პარტნიორს სამეთვალყურეო საბჭოში წარმომადგენლის ყოლის უფლება იმპერატიულად მიენიჭა.⁴⁹ სამეთვალყურეო საბჭოსა და დირექტორატის უფლებები ერთმანეთისგან მკვეთრად გაიმიჯნა, რითაც კომპეტენციების აღრევის შესაძლებლობა მინიმუმამდე დავიდა.⁵⁰ სამეთვალყურეო საბჭოს საქმიანობის წესები მკაცრად განისაზღვრა, ასევე, მოწვევის ვადები, სხდომების პროცედურა, გადაწყვეტილების მიღების წესი და კომპეტენცია.

კანონმა სამეთვალყურეო საბჭოსა და დირექტორატს შორის იერარქია ცალსახად დაადგინა. დირექტორატი იყო უმაღლესი აღმასრულებელი ორგანო, რომელსაც სამეთვალყურეო საბჭო ირჩევდა. დირექტორატი საერთო კრებისა და სამეთვალყურეო საბჭოს გადაწყვეტილებებს ადასრულებდა. სამეთვალყურეო საბჭო ზედამხედველობას დირექტორთა საქმიანობაზე ახორციელებდა, დირექტორატი სწორედ მის წინაშე იყო ანგარიშავალდებული, საზოგადოებისთვის მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებებს სამეთვალყურეო საბჭოს ნებართვის გარეშე დირექტორატი ვერ მიიღებდა.⁵¹ კანონით კრების მიერ დამოუკიდებელი აუდიტორის არჩევა სავალდებულოდ დადგინდა, რომელიც საზოგადოების საქმიანობის ფინანსურ შემოწმებას ახორ-

⁴⁸ „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის 54-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი, 28.10.1994.

⁴⁹ იქვე, 55-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი.

⁵⁰ იქვე, 55-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

⁵¹ იქვე, 55-ე მუხლი.

ციელდება⁵². კანონმა ორგანოთა უფლებამოსილება და ურთიერთმიმართება, სტრუქტურათა იერარქია დეტალურად განსაზღვრა. კანონმდებლის მიერ თამაშის წესები იმპერატიულად იყო დადგენილი. აქედან გამომდინარე, პარტნიორებს, ფაქტობრივად, დამატებით რაიმე დეტალების განსაზღვრა არც სჭირდებოდათ.

2008 წლის 14 მარტის ფუნდამენტური ცვლილებების შემდეგ, სააქციო საზოგადოებათა მოწესრიგება მკვეთრად ლიბერალური გახდა და საწესდებო ავტონომიამ ფართო ადგილი დაიკავა. იმპერატიულად მხოლოდ მინიმალურ წესები განისაზღვრა, ხოლო დანარჩენი საწესდებო მოწესრიგებას დაექვემდებარა. კანონმა ალტერნატიული რეგულირების ფუნქცია შეიძინა. კერძოდ, უმეტეს შემთხვევაში, იგი მხოლოდ მაშინ მოქმედებს, თუკი წესდებით სხვა რამ არ არის დადგენილი. ცვლილებების შემდეგ, კანონის პირვანდელ რედაქციაში იმპერატიულად დადგენილი საკითხები საწესდებო მოწესრიგების საგანი გახდა, მათ შორის, საერთო კრების მოწვევა, ვადები, წესები, კომპეტენციათა სფერო და გადაწყვეტილების მიღების პროცედურა, მმართველობითი ორგანოები, სტრუქტურა და იერარქია. მართალია, კანონით ეს მოწესრიგებულია, მაგრამ მხარეებს საშუალება აქვთ, ეს საკითხები წესდებით სხვაგვარად დაადგინონ. ქართულმა სამართალმა “Default Rule” პრინციპი აირჩია, ანუ – დისპოზიციური მოწესრიგება.⁵³

2008 წელს ქართულმა სააქციო სამართალმა კორპორაციული მართვის დუალისტური სისტემა უარყო და მართვის მოდელის არჩევის უფლება თავად სს-ს მიანიჭა.⁵⁴ კანონი სს-ში სამეთვალყურეო საბჭოს არსებობას სავალდებულოდ აღარ მიიჩნევს. საზოგადოებას ეს მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში ევალება (ანგარიშვალდებული საწარმო, ეროვნული ბანკის მიერ ლიცენზირებული და 100-ზე მეტი აქციონერის მქონე სს).⁵⁵ პარტნიორების გადაწყვეტილებით, საზოგადოებას შეიძლება სამეთვალყურეო საბჭო ჰყავდეს ან არ ჰყავდეს. ასევე, შესაძლებელია, მისი უფლებების სხვა ორგანოებზე გადაწევა. აგრეთვე, დასაშვებია გახდა აქციონერთა კრების კომპეტენციათა სხვა ორგანოზე გადაცემა. იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც საზოგადოებისთვის ამ ორგანოს არსებობა სავალდებულოა, მისი

⁵² იქვე, 58-ე მუხლი.

⁵³ ბურდული ი., სააქციო სამართლის საფუძვლები, ტომი I, თბილისი 2010, 98.

⁵⁴ იქვე, 97.

⁵⁵ „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის 55-ე მუხლი, 25.05.2012.

საკანონმდებლო მოწესრიგება საკმაოდ რბილია. შესაბამისად, ამ შემთხვევაშიც წესდებით ბევრი საკითხის სხვანაირად განსაზღვრა შეიძლება. წინა რეგულირებისგან განსხვავებით, სამეთვალყურეო საბჭოსა და დირექტორატს შორის კომპეტენციათა აღრევა ხდება. შესაძლებელია, სამეთვალყურეო საბჭოს დირექტორატის უფლებები გადაეცეს ან დირექტორის წარდგინებით საბჭოს წევრი დაინიშნოს, ან საწარმოს დირექტორი პარალელურად მისი წევრი იყოს. ამით მართვისა და კონტროლის უფლებები ირევა და ვიღებთ სიტუაციას, სადაც მაკონტროლებელი არის ის პირი, ვისზეც კონტროლი ხორციელდება.⁵⁶ ერთადერთი შეზღუდვა არის ის, რომ სამეთვალყურეო საბჭოში დირექტორები არ შეიძლება უმრავლესობას წარმოადგენდნენ.⁵⁷ დირექტორატი კვლავაც უმაღლესი აღმასრულებელი და წარმომადგენლობითი ორგანო გახლავთ, რომლის უფლება-მოვალეობებიც წესდებითა და მათთან დადებული შრომითი ხელშეკრულებით განისაზღვრება.⁵⁸ დირექტორთა კომპეტენციები მკაცრად არ არის მოწესრიგებული და საწესდებო ავტონომიის ფარგლებში მისი სხვადასხვა ფორმით არსებობაა დასაშვები.

2.2. პარტნიორთა უფლება-მოვალეობები

გასაკვირი არ იქნება, თუ ვიტყვით, რომ კანონი „სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების შესახებ“ პარტნიორთა უფლებების საკმაოდ „ღარიბ“ მოწესრიგებას შეიცავს. საზოგადოების პარტნიორთა უფლებები და მოვალეობები საზოგადოებათა საქმიანობის სამართლებრივ რეგულირებაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს. საინტერესოა, რამდენად მყარ გარანტიებს აწესებდა კანონი პარტნიორთა უფლებების დასაცავად. კანონის ერთადერთი მუხლით, რომელიც ამ საკითხს ეხება, დადგინდა, რომ საწარმოს ხელმძღვანელის დანიშვნა დამფუძნებელთა ერთობლივი გადაწყვეტილებით ხდება.⁵⁹ ამით კანონი პარტნიორთა უფლებას აყალიბებს, რომლითაც შე-

⁵⁶ ბურდული ი., სააქციო სამართლის საფუძვლები, ტომი I, თბილისი 2010, 98.

⁵⁷ „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის 55-ე მუხლის მე-2 პუნქტი, 25.05.2012.

⁵⁸ იქვე, 56-ე მუხლი.

⁵⁹ „სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების შესახებ“ საქართველოს რესპუბლიკის კანონის 34-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი, 25.07.1991 (ძალადაკარგულია, 28.10.1994).

საძლებელია საზოგადოების მართვაში მიიღონ მონაწილეობა. ასევე, ცალკე არსებობს კანონის მე-5 მუხლი, რომელიც არა პარტნიორის, არამედ მეწარმის უფლებებზე საუბრობს. თუმცა ეს მუხლი ძალიან ზოგადია და არაფერს ამბობს მეწარმის, როგორც საზოგადოების ერთ-ერთი პარტნიორის, უფლებებზე. იგი მხოლოდ იმ უფლებებს ადგენს, რომლებიც მეწარმეს, როგორც კერძო სამართლის სუბიექტს, აქვს. მაგალითად, ხელშეკრულების დადების უფლება, საბანკო ანგარიშის გახსნის უფლება, საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობების განხორციელების უფლება და ა.შ.⁶⁰ შპს-ს პარტნიორთა უფლება-მოვალეობებზე შედარებით უფრო დეტალური მონაცემები გვაქვს, რომელიც ცალკე დადგენილებით იყო მოწესრიგებული. ტრადიციულად, პარტნიორთა უფლება შპს-სა და სხვა პარტნიორთა წინაშე, შენატანის შეტანით იწყება. ურთიერთობა პარტნიორებს შორის კი დამფუძნებელთა შორის შეთანხმებით წესრიგდება.⁶¹ დებულება საზოგადოების მართვაში პარტნიორის უფლებებს განამტკიცებს. მათ შორის ყველაზე მნიშვნელოვანია დივიდენდის მიღების უფლება და კონტროლის უფლება, რომელიც საზოგადოების საქმიანობის, მისი საფინანსო და ბუღალტრული მონაცემების შესახებ სრული ინფორმაციის მიღების უფლებას მოიცავს. გარდა ამისა, დებულება საწესდებო ავტონომიისთვის ტოვებს ადგილს, სადაც პარტნიორთა საზოგადოების საქმიანობაში ჩართულობის დეტალურად გათვალისწინებაა შესაძლებელი.⁶² რაც შეეხება მოვალეობებს, პარტნიორის ფუნდამენტური, იმპერატიული მოვალეობა ძირითადი და დამატებითი შენატანების შეტანაა, ასევე, საზოგადოების დამფუძნებელი დოკუმენტების შემუშავებაში მონაწილეობის მიღება და კონფიდენციალური ინფორმაციის შენახვა.⁶³

მნიშვნელოვანია კანონის მე-15 მუხლის განხილვა. ამ მუხლით საზოგადოების პარტნიორის მიერ შენატანების სხვა პარტნიორზე გადაცემა დანარჩენი პარტნიორების თანხმობაზეა დამოკიდებული.⁶⁴ მე-10 მუხლის

⁶⁰ იქვე, მე-5 მუხლი.

⁶¹ „შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების შესახებ“ დებულების დამტკიცების თაობაზე საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის დადგენილების 3.1. მუხლი, №336, 27.04.1993 (ძალადაკარგულია, 28.10.1994).

⁶² იქვე, მე-6 მუხლი.

⁶³ იქვე, მე-6 მუხლი.

⁶⁴ „სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების შესახებ“ საქართველოს რესპუბლიკის კანონის მე-15 მუხლი, 25.07.1991 (ძალადაკარგულია, 28.10.1994).

თანახმად, პარტნიორის მიერ წილის სხვა პარტნიორზე ან საზოგადოებაზე, ან მესამე პირზე გადაცემა სხვა პარტნიორთა თანხმობას ექვემდებარება. პარტნიორების მიმართ წილის უპირატესი შესყიდვის უფლება მოქმედებს, ხოლო საზოგადოების მიერ წილის შესყიდვის შემთხვევაში, იგი ვალდებულია, 1 წლის მანძილზე ეს წილი სხვა მონაწილეებს ან მესამე პირებს გადასცეს.⁶⁵

დებულება შპს-ს პარტნიორის გარიცხვის საფუძვლებსაც განსაზღვრავს: მოვალეობების სისტემატური შეუსრულებლობა; შენატანის განუხორციელებლობა; წესდებით დადგენილი სხვა საფუძვლები.⁶⁶

სხვა სამართლებრივი ფორმების მომწესრიგებელი აქტები ნაკლებად საინტერესოა. ეს იქიდან გამომდინარე, რომ სახელმწიფო საწარმო, ადგილობრივი საწარმო ან ინდივიდუალური საწარმო, მართვის თვალსაზრისით, უფრო მარტივი მოდელი განლაგთ და ერთპიროვნულად იმართება. ერთადერთი მეტ-ნაკლებად საყურადღებო რეგულირება სწორედ შპს-ს ეხება.

გერმანული სამართლის რეცეფციის პარალელურად, ახალი ქართული საკორპორაციო სამართალი, პარტნიორთა უფლება-მოვალეობების თვალსაზრისითაც, არაერთ სიახლეს ითვალისწინებს. „მეწარმეთა შესახებ“ კანონი საზოგადოების საქმიანობის შესახებ ინფორმაციის თაობაზე პარტნიორთა უფლებას დასაწყისშივე იმპერატიულად აწესებს.⁶⁷ წესდებით შესაძლებელია ამ უფლებების გაფართოება და არა შემცირება. რაც შეეხება მმართველობაში მონაწილეობის მიღების უფლებას, აქ კანონმდებელი საწესდებო ავტონომიას ტოვებს და მხარეებს უფლებას აძლევს, მართვაში მონაწილეობის მიმღები პარტნიორები თავად განსაზღვრონ. ამავე დროს, ზემოაღნიშნული წესები ყველა სუბიექტზე თანაბრად ვრცელდება. ერთ საზოგადოებაში მომუშავე დირექტორის მიერ სხვა საწარმოში იმავე საქმიანობის განხორციელება კანონით იმპერატიულად აიკრძალა (კონკურენციის აკრძალვა).⁶⁸ აგრეთვე, მნიშვნელოვანია, რომ კანონმა დირექტორებისა და სხვა ხელმძღვანელი პირების კეთილსინდისიერების მოვალეობა დააწესა,

⁶⁵ „შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების შესახებ“ დებულების დამტკიცების თაობაზე საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის დადგენილების მე-10 მუხლი, №336, 27.04.1993 (ძალადაკარგულია, 28.10.1994).

⁶⁶ იქვე, მე-16 მუხლი.

⁶⁷ „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის მე-9 პუნქტი, 28.10.1994.

⁶⁸ იქვე, მე-9 მუხლის მე-6 პუნქტი.

რომელიც, ასევე, იმპერატიულია და წესდებით ცვლილებებს არ ექვემდებარება.⁶⁹

სპს-ში, მისი პერსონალური ხასიათიდან გამომდინარე, პარტნიორთა უფლებები გაცილებით უფრო ფართო და იმპერატიულია. პარტნიორს უფლება აქვს კრება ნებისმიერ დროს მოიწვიოს. მისი უფლება საზოგადოების საქმიანობის კონტროლზე უპირობო გახლავთ, ყველა პარტნიორს ნებისმიერ დროს შეუძლია, საზოგადოების ფინანსური მდგომარეობის და მისი საქმიანობის თაობაზე ინფორმაცია გამოითხოვოს.⁷⁰ პარტნიორის მიერ მოვალეობების დარღვევის შემთხვევაში, სხვა პარტნიორებს აქვთ უფლება, რომ სასამართლოს გზით პარტნიორი გარიცხონ. კომანდიტური საზოგადოება სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოების მსგავსად წესრიგდება, იმ განსხვავებით, რომ კომანდიტებზე კონკურენციის აკრძალვის მოთხოვნა არ ვრცელდება,⁷¹ ასევე, საზოგადოების მართვაში მათი ჩართვის უფლება შესაძლებელია წესდებით დადგინდეს. ამერიკანიზაციისკენ მიმართული ცვლილებების შემდეგ, სპს-ს პარტნიორზე ერთადერთი იმპერატიულად მინიჭებული უფლება საზოგადოების საქმიანობის კონტროლის უფლებაა. სხვა დანარჩენი პარტნიორთა შეთანხმების საგანია.

1994 წლის „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის თავდაპირველი რედაქცია შპს-ს პარტნიორებს საკუთარი წილის შეძენას, აგრეთვე, საზოგადოების ნებართვის გარეშე წილის ნაწილობრივ გასხვისებას მკაცრად უკრძალავდა, ხოლო წილის დათმობისთვის სანოტარო დამოწმების ვალდებულება იყო დადგენილი.⁷² დღევანდელი რედაქცია ამ მიმართულებით ძალზე მშრალია, ერთადერთი მკაცრად დადგენილი პარტნიორის უფლება საზოგადოების კონტროლის უფლება და კეთილსინდისიერების ვალდებულება გახლავთ, სხვა ყველაფერი საწესდებო ავტონომიის ფარგლებშია მოქცეული.

სააქციო საზოგადოების მოწესრიგებისას კანონი უფრო ფართო და დეტალური იყო. კანონი 53-ე მუხლის პირველი პუნქტით აქციონერთა ერთადერთ მოვალეობად შენატანის შეტანას ასახელებდა. კაპიტალის 5%-ის მფლობელ აქციონერს შეეძლო საზოგადოების სამეურნეო მოქმედების ან

⁶⁹ იქვე, მე-9 მუხლის მე-7 პუნქტი.

⁷⁰ იქვე, 24-ე მუხლი.

⁷¹ იქვე, 35-ე მუხლი.

⁷² იქვე, 46-ე მუხლი.

წლიური ბალანსის შემოწმება მოეთხოვა და რიგგარეშე კრება მოეწვია.⁷³ მნიშვნელოვანია, რომ კენჭისყრის დროს აქციონერის მიერ ზმის საკუთარი ინტერესების შესაბამისად გამოყენების უფლება დაწესდა, თუმცა კანონით მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შედეგად, საზოგადოებისთვის ან სხვა აქციონერებისთვის ზიანის მიყენების შემთხვევაში პასუხისმგებლობა განსაზღვრა.⁷⁴ კანონით აქციონერის მიერ საზოგადოების სახელით მესამე პირთა წინააღმდეგ სასამართლოში დავის უფლება იმპერატიულად დადგინდა, თუკი მისი მოთხოვნის მიუხედავად, საზოგადოება სარჩელს არ აღძრავს.⁷⁵

აქციონერთა უფლებებთან მიმართებით კანონის მოქმედი რედაქცია იგივე რჩება. განსხვავება იმაში მდგომარეობს, რომ კონკრეტული უფლებები მხოლოდ აქციათა 5% მფლობელ აქციონერებს ენიჭება და არა კაპიტალის 5%-ის მფლობელებს. ეს მიდგომა ლოგიკურია, რამეთუ კანონის მოქმედი რედაქცია სს-თვის სავალდებულო საწესდებო კაპიტალის არსებობას არ ითვალისწინებს. მიუხედავად იმისა, რომ სააქციო სამართლის მკვეთრი ამერიკანიზაცია მოხდა, აქციონერთა უფლებები და მოვალეობები, ძირითადად, იგივე რჩება, რაც 1994 წელს მიღებული კანონით დგინდებოდა.

დასკვნა

ზოგადად, ქართული სამეწარმეო კანონმდებლობის განვითარების ისტორიაში სამი ეტაპის გამოყოფა შეიძლება. პირველი ეტაპი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ, 1991 წლის 25 ივლისიდან იწყება და გრძელდება 1994 წლის 28 ოქტომბრამდე. ამ ეტაპზე საქართველოს სახელმწიფომ სამეწარმეო სამართლის საფუძვლები შექმნა. საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესმა საბჭომ სწორედ 1991 წლის 25 ივლისის მიიღო კანონი „სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების შესახებ“, რომლის საფუძველზე მთავრობამ სამეწარმეო ურთიერთობების უფრო დეტალურად მომწესრიგებელი რამდენიმე დადგენილება მიიღო. ამ ეტაპზე აშკარაა, რომ სახელმწიფოს მიერ დადგენილი რეგულაციები არასაკამარისი და ხარვეზიანია.

⁷³ იქვე, 53-ე მუხლის მე-3 და მე-2 პუნქტები.

⁷⁴ იქვე, 53-ე მუხლის მე-4 პუნქტი.

⁷⁵ იქვე, 53-ე მუხლის მე-5 პუნქტი.

რიგ შემთხვევებში კანონმდებლობა ბევრ მნიშვნელოვან საკითხს ღიად ტოვებს, რაც დღევანდელი ლიბერალური კანონმდებლობის პირობებშიც კი კანონით იმპერატიულად არის მოწესრიგებული. იმპერატიული საკანონმდებლო ნორმებით სახელმწიფოს ჩარევა მინიმუმამდე დავიდა, თუმცა ეს უფრო მეტად სარვეზიანი მოწესრიგების ბრალია, ვიდრე კანონმდებლის შეგნებული ლიბერალური პოლიტიკის შედეგი.

თვისობრივად ახალი ეტაპი პარლამენტის მიერ 1994 წლის „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის მიღებით იწყება. ამ კანონით ქართულმა სამეწარმეო სამართალმა გეზი გერმანული მოდელისკენ აიღო. ახალი კანონი გერმანული სამოქალაქო და სავაჭრო კოდექსების ჰიბრიდი გახლდათ. იგი ყველა მნიშვნელოვან სფეროს მოიცავდა და დეტალურ იმპერატიულ მოწესრიგებას ადგენდა. მცირეა იმ საკითხთა ჩამონათვალი, რომელიც წესდებით ან პარტნიორთა შეთანხმებით წესრიგდებოდა. კანონმა, ფაქტობრივად, წესდების ფუნქციებიც კი შეითავსა და წინასწარ ყველა იმ საკითხს ითვალისწინებდა, რაზეც პარტნიორებს უნდა დაედოთ შეთანხმება. ამ ეტაპზე კანონმდებლობა საჯარო სამართლებრივი იმპერატიული ნორმებით იყო გაჯერებული.

მესამე ეტაპი კანონში განხორციელებულ ფუნდამენტურ ცვლილებებს – 2008 წლის 14 მარტს, უკავშირდება. ამ ეტაპიდან კანონით დადგენილი იმპერატიული ნორმები მცირდება და საწესდებო ავტონომიის ფარგლები მაქსიმალურად იზრდება. კანონი, მეტწილად, კერძო სამართლებრივ საწყისებზე გადადის და დამატებითი, ალტერნატიული მოწესრიგების ფუნქციას იძენს. კანონი მხოლოდ იმ შემთხვევაში მოქმედებს, როცა მხარეები სხვა რამეზე არ არიან შეთანხმებულნი. უკვე პარტნიორებს უწევთ რიგ საკითხებზე წინასწარ შეთანხმება და გათვალისწინება, რასაც ადრე კანონი იმპერატიულად აწესრიგებდა. იქიდან გამომდინარე, რომ საქართველოში საკორპორაციო სამართლის მყარი კულტურა არ არსებობდა, ამ ცვლილებებმა პრობლემები გამოიწვია. მოგვიანებით, 2009 წელს კანონმდებელი ლიბერალურ მიდგომას ოდნავ არბილებს, თუმცა ამერიკული სამართლის ძირითადი საწყისები მაინც რჩება.